

СВЕТИ БАТАШКИ МЪЧЕНИЦИ

† 1876 година
Честват се на 17 май

Тропар на светите Баташки новомъченици

Вменихте се като овце за заколение и мъки страшни претърняхте за името Христово, старци, мъже, момци, младенци и майки, целомъдрени невести и девойки чисти: всехвални баташки мъченици — на българския род украса, молете Христа, нашия Бог, за нас, които с вяра и любов почитаме страданията ваши. Амин!

На 17 май почитаме светите Баташки новомъченици, канонизирани през 2011 година, а просияли с мъченичеството си - изгорени, насечени, изтезавани по най-ужасен начин деца, жени и мъже. Ето имената на някои от тях: отците Петър Баташки и Нейчо Баташки, великомъченик Трендафил (Тошев), който е печен жив, селските първенци Ангел Кавака, Петър Горанов, Никола Поп Петров, пеленачетата Иван Георгиев, Петра Вранкова, Петър Димитров, Илия Кърколячов, Ангел Илиев, Яна Митева, Искра Георгиева, Писа Димитрова, Катерина Димитрова, Катерина Станкова, Райна Стефанова и много други младенци и деца на възраст 1-15 години (Нено, Рад, Цвета, Петко, Нона, Никола, Рада, Станислав, Елена, Дина, Стойно, Парашкева, Милко, Андон, Галина, Лулчо, Цанко, Ванчо, Стоянка, Дяля, Недяля), както и мнозина новомъченици, чиито имена са скрити от нас.

А за вразумление на онези, които твърдят, че дните на робството не са били толкова страшни, привеждаме откъс от страничен човек, посетил България и най-тежко преживелите въстанието градове и описал подробно видяното в своето "Писмо трето - Батак: долината на смъртта и хората без сълзи". Датата на писмото е 2 август 1876 г. - три месеца след сърцераздирателните събития.

След като потвърждава, че батакчани се броели 8-9 хиляди души, Махгахан описва част от зверствата, чиито ужасяващи следи са пред очите му:

"... имаше два скелета на деца. Те лежаха едно до друго отчасти покрити с камъни и с ужасяващи удари от сабя по техните малки черепи. Броят на децата, убити в тези кланета, е повече от огромен. Те са били често набождани на байонети. Очевидци ни разказаха как видели малки бебета, набучени на байонети и разнасяни по улиците на Батак и Панагюрище. Причината е проста. Когато мохамеданин убие известен брой неверници, той е сигурен, че ще отиде в рая, независимо какви са неговите грехове..."

Сега вече се приближавахме към черквата и училището. Земята тук е покрита със скелети, по които висят парцали от дрехи и парчета изгнило месо... Под камъните и боклука, които покриват пода на височина от няколко фута, лежат костите и пепелта на 200 жени и деца, живи изгорели между тези четири стени. Точно край училищната сграда има широка, недълбока яма. Две седмици след клането в нея били погребани сто тела. Но кучетата са ги изровили отчасти... Влязохме в черковния двор. Миризмата тук беше толкова лоша, че беше почти невъзможно да се пристъпи... Видяхме, че мястото е затрупано с камъни и боклук на височина от пет до шест фута по-високо от нивото на улицата, и след инспекция открихме, че това, което ни се стори маса от камъни и боклук под нас, е в действителност огромна грамада от човешки трупове, покрити отгоре с тънка наслойка от камъни. Целият черковен двор е изпълнен с тях на дълбочина от три до четири фута и ужасната миризма идва именно оттам. Няколко седмици след клането била получена заповед да бъдат погребани мъртвите. Но зловонието по това време станало толкова смъртоносно, че е било невъзможно да се изпълни заповедта или дори да се остане в съседство до селото. Хората, изпратени да свършат тази работа, се задоволили с погребването на няколко тела, хвърлили малко пръст върху други, така както са ги намерили, а тук в черковния двор, те направили опит да покрият безкрайната грамада от разкапани човешки тела с хвърляне на камъни и боклук през оградната стена, без да посмеят да влезнат вътре. Те са постигнали това само частично.

Оттогава кучетата са били на работа там и от тази чудовищна гробница сега можеха да се видят подаващи се глави, китки, крака, стъпала и ръце - в ужасна безредица. Казаха ни, че тук, само в този малък черковен двор, лежат три хиляди души и ние можем добре да го повярваме. Това беше ужасяващо зрелище - зрелище, което ще ни преследва цял живот. Малки къдрави главици се показваха там, в разкапващата се маса, смазани под тежките камъни; малко краче, дълго колкото пръст, на което месото, преди да има време да се разложи, бе силно изсъхнало от ужасната горещина; малки бебешки ръчички, протегнати, сякаш молеха за помощ; бебета, които са умрели, учудени от яркия блясък на сабята и червените ръце на свирепооките мъже, които са я размахвали; деца, които са умрели сред писъци от уплаха и ужас; млади момичета, погинали в плач, ридания и молби за милост; майки, умрели в усилие да заслонят със слабите си тела своите малки дечица... Всички те лежат тук заедно, разпадащи се в една ужасна маса. Сега те са млъкнали завинаги. Няма сълзи, нито викове, нито писъци от ужас, нито молби за милост. Житото изгнива по нивите, а жетварите гният тук в черковния двор.

Погледнахме вътре в черквата, почерняла от изгарянето на дървените резби, но все още запазена, без особени повреди... Това, което видяхме вътре, е ужасяващо до безумие дори за мигновения поглед. Безброй тела, изгорени и овъглени, почернели тленни останки гниеа и изпълваха до половина самата черква ...

Обходихме селището и видяхме същите зверства стотици и стотици пъти. Навсякъде - скелети на мъже, заедно с дрехите и плътта по тях да гният в безпорядък; черепи на жени с коси, повлечени в праха; кости на деца и бебета...

От всички жестокости, безумия и престъпления, извършени някога от турците, клането в Батак е между най-страшните. От всички турски безумия и глупости оставянето на тези тела да лежат тук и да гният в продължение на три месеца непогребани е вероятно най-безумното и най-глупавото. Но това градче е разположено на трудно достъпно и отдалечено от главните пътища място. Турците никога не са помислили, че европейци могат да дойдат и заврат носовете си тук. Затова и заявяват така цинично: "Християните не заслужават дори да бъдат погребани. Нека ги ръфат кучетата".

А днес, когато застанем пред раката, събрала части от мощите и се поклоним пред детските черепчета, нека се помолим на това сияйно множество, дошло от голямата скръб в бели дрехи и с палмовите вейки на победители, опрали и избелили дрехите си с кръвта на Агнеца (срв. Откр 7:9-14).

Житие на Баташките мъченици

Всемилостивият, но и всеправеден Бог, Който промишлява както за царства и народи, така и за всеки отделен човек, никога не е оставял, не оставя и сега без Своята човеколюбива грижа и нашият православен български народ. Когато той е вървял здраво и неотклонно по Неговите пътища и е пазел заповедите Му, тогава се е и радвал на Неговите щедри благословения и е пребъдвал в мир и всяко благоденствие; когато пък е потъпквал святата Му воля и се е предавал на всякакви грехове и беззакония, смирявал го е с крепката Си десница и е допускал да го владеят друговерци и другородци, докато не се покае и завърне отново при Него.

Така нашият християнски Бог постъпи със страната и народа ни в края на 14-тото столетие от раждането по плът на Неговия Син, Господ и Спасител наш Иисус Христос, и в края на 19-то столетие от същото преславно събитие. Най-напред заради неговите тежки и неразкаяни грехове, Той го предаде под робство на нечестивите и неверни агаряни, а след това виждайки искреното му покаяние и ужасни злострадания, му изпращаше хиляди знайни и незнайни мъченици – изкупители, които със своята пролята кръв измиха петното на неговото отстъпление и му даруваха короната на дългоочакваната и превъжделена свобода.

Слънцесияйна по блясък и звездовидна по красота перла от тази корона са светите Баташки новомъченици.

Бедно е човешкото слово да изкаже величието на техния подвиг. Повече подобава, когато се споменава тяхното име да се застане на колене, очите да източат извори от сълзи на умиление и гърдите да изтръгнат ураган от въздишки. Но за да не се окажем черни неблагодарници за всичко онова, което те са сторили за нашето българско име и вяра, тук разказваме за тяхното мъченичество и подвиг.

Годината била 1876, краят на април, началото на май. След току-що отшумелите великденски празници никой и не подозирал, че много скоро след тях ще настъпи Разпети Петък за Батак, за България. Събитията в будното родопско селище поразително наподобявали евангелските събития през последните дни от земния живот на Христа Спасителя: първо небивалите тържества по случай Възкресение Христово и трепетното очакване на въстанието, което ще освободи батачани от турския гнет приличали на радостната възбуда, обзела някога Йерусалим при посрещането на Господа, приет за скорошен избавител на евреите от римските потисници; второ и тогава и сега народните настроения бърже се сменяли от възторженото „Осанна!“ до умопомрачителното „Разпни, разпни Го!"; трето и тогава, и сега не липсвали Иуди и предатели, клетвопрестъпници и цена за кръв...

Именно предателството и престъпената клетва сложили скорошен край на Баташкото въстание и поголовното клане на хиляди. Между тях подобава да

отбележим на първо място имената на достойните свещенослужители и отци Нейчо Баташки и Петър Баташки. Те по подражание на Добрия Пастир – Господ Иисус Христос, положили душите си за своите словесни овци (Йоан 10:15) и им дали светъл пример как трябва да се умира за вяра и род.

Докато батачани се скрили в църквата и се готвели за отчаяна съпротива срещу обсадилия ги враг, турците хванали отец Петър и му отрязали главата. Дошъл ред и на отец Нейчо. Турците искали свещеникът на всяка цена да се потурчи, защото знаели, че ако той се огъне и мнозина от народа ще последват примера му. Свещеникът отказал. Започнали мъченията: отсекли му ръцете, изболи му очите, скубели яростно брадата му... Преди обаче да го умъртвят, много пъти му задавали въпроса: „Чалма или брадва?“ Отговорът бил мълчание. Тогава побеснелите башибозуци обезглавили пред очите му една от дъщерите му, после другата, третата и така до седмата му дъщеря. Сърцето на бащата се късало от мъка и болка, като гледал как убиват родните му деца, но въпреки това не надянал омразната чалма. Накрая отрязали едното му ухо, но оттам кръв не протекла. Той бил вече мъртъв. Въпреки това отсекли главата му и я хвърлили при отсечените глави на дъщерите му за назидание на другите клетници.

Мъченическият подвиг на отец Нейчо Баташки е равен, а може би и надвишава подвига на светите седем братя Макавеи и майка им Соломония от Ветхия Завет, защото той изтърпял и физическите страдания на момците и нравствените терзания на тяхната майка, която гледала техните мъки. Този величав подвиг с нищо не отстъпва от подвига на древните християнски великомъченици, в чиито сърца свещеният писател влага следните трогателни слова: „Господи, изтръгнаха езика ми, и не мога да те славословя; отсякоха ръцете ми и не мога да се осеня със знамението на Твоя Кръст, избодоха очите ми и не мога да погледна небесната висота на Твоето величие... В твоите ръце предавам духът си!“

Със славния мъченически венец се увенчали и повечето от баташките първенци. Между тях със златни букви на Небесата е изписано името на великомъченик Трендафил (Тошев).

Палачите мушнало подострения дървен кол между бедрата на жертвата и кръвясалите очи на башибозушката пасмина видели как цялото му тяло потреперяло от страховитата болка. Колът се движел полека нагоре в многострадалната плът на великомъченика, пробивайки си път нагоре към главата, и ушите, но башибозуците не чували нищо друго, освен силата на бликащата кръв, силата на запряната въздишка на мъченика. Дървото преминало през гърлото, излязло окървавено от устата на стареца, ала дядо Трендафил бил още жив! Тогава го турили въз жаркия огън – да бъде жив опечен. Не след дълго, в тия страшни мъки, многострадалния Христов мъченик обърнал ослепения си земен взор към небесата откъдето Всеводецът Бог всичко вижда и нищо не оставя ненаказано и предал духа си в Неговите ръце. Така

Ахмед – ага се отблагодарил на своя благодетел – Трендафил, от когото преди получил стотици добрини.

Мъченическа смърт постигнала и един от най-видните първенци на Батак – Ангел Кавлака. Ангел бил обвинен във вероломство и опит за убийство на Ахмед – ага, след което го пронизали с петнадесет куршума. След това убийците съблекли дрехите му и нарязали тялото му, както касапите наричат говеждото и овчето месо, що е за продан.

Летописец се потрудил да състави подробен списък на всички известни нему имена на страдалци от Батак, от единия прочит на които сърцето се свива. Там срещаме имената на деца сукалчета от по на няколко месеца до 15 годишни младежи.

Още повече са баташките новомъченици, чиито имена са скрити за нас, но знайни за Всеводеца Бог. Ала, макар и да не знаем техните имена, с подробности знаем как са били измъчвани и убивани за вяра, род и съвест.

Населението без разлика на пол и възраст се събрало в най-укрепените места на селото – черквата, училището, Трендафил Кереловата къща. Множество жени, деца, мъже и старци (около 200 – 300 души) се натрупало и в Богдановата къща като поздрава сграда в долния край на селото. От този дом на страданието се започнало и клането. Изкарали всички мъже, жени и деца пред къщата – мъжете с момчетата от дванадесет годишна възраст нагоре отделени на една страна, а жените, момите и децата – на друга, като ги заградили околоръст с отправени срещу им пушки и ножове. На средата донесли дръвник. Сечта се започнала с мъжете, които били събличани полуголи, а след това ги събаряли на дръвника. Отсечените глави и отделените от тях тела хвърляли на две грамадни купчини около дръвника, палачите се сменяли. Всеки считал себе си длъжен да заколи поне по няколко християни, вярвайки че колкото повече и с по-големи зверства пролее гяурска кръв, толкова по-богато ще бъде възнаграден в бъдещия живот от „великия пророк с райска градина, с много и красиви жени и девойки, с пилаф, с чешми мед.”

След време се разбрало, че един дръвник не стига за толкова много народ и донесли още два. Освен клането на тях, наченало се и нещо друго – по всички страни, дето стояли бледните батачани. При касапина били довлечани нови мъченици, на които той отсичал ръцете, краката, носовете, ушите... и най-сетне главата.

След мъжете дошъл ред на жените и децата. Най-напред жените ги завеждали на дръвника облечени само с риза, но по-сетне като видели, че това е в ущърб на голтаците – башибозуци, мъчителите захванали да ги събличат голи, както мъжете и да ги колят като агнета на дръвника. Батачанки показали същата мъжествена готовност за смъртта, както и мъжете. Тук само случаите били още по-ужасяващи и сърцераздирателни. Повеждат например майката към дръвника, а децата припкат около нея, промъкват се между касапите, улавят се за тялото и произнасят само умилителното, трогателното и детски обичливото: мамо!

И тук най-покъртителни били мъченията на младенците и децата. Тях често ги набивали на щикове. Летописецът пише: „Турците хладнокръвно са изваждали младенците от люлките с острието на щика, и като са ги прехвърляли няколко пъти от щик на щик като топка, хвърляли ги в лицето на ридаещите майки. Те са носели по улиците деца нанизани на щиковете, така щото техните главички висели над дупката на пушката, като обливали с кръв своите джелати. Най-сетне те отсичали главите на децата и карали техните другари да носят тия глави по улиците... Причината за това е твърде понятна: мюсюлманинът като убие известно число неверни гяури, си мисли, че влиза в рая, каквито и да са били греховете му. „При това убиването на децата е по-изгодно и по-безопасно. Тука в Батак башибозуците достигали до това, щото разпорвали утробите на бременните жени и убивали неродените деца все с тая цел – да уголемят числото на жертвите си”.

Върху батачани се изпълнили думите на Свещеното писание: „Заради Тебе (Боже) ни затриват всеки ден, смятат ни за овци, обречени на клане... предаде ни за укор на съседите ни, за присмех и хула на ония, които живеят около нас; всичко това дойде върху нас, ала ние Те не забравихме и Твоя завет не нарушихме... душата ни е унижена до прах, утробата ни е прилепнала до земята (Пс. 43:23, 14; Пс. 43:18, 26). „Ти ни изпита, Боже претопи ни, както се сребро претапя. Ти ни вкара в примка, тури окови на чреслата ни, постави човек над главата ни. Влязохме в огън и вода и Ти ни изведе на свобода” (Пс. 65:10-12). „Глас бе чут в Рама, плач и ридание и писък голям; Рахил плачеше за децата си и не искаше да се утеши, защото ги няма” (Мат. 2:18).

Само че евангелският Ирод детеубиец се оказал по-милостив от Ирод Отомански, защото оставил майките и бременните жени живи... В църквата „Света Неделя” се събрала по-голямата част от цялото баташко население. Християните в черквата били нападнати едновременно с ония, които били скрити в училището. След неуспешен опит да влязат в храма, башибозуците захванали да къртят дуvara, да правят в него дупки за пушките си и да убиват беззащитните. В скоро време куршумите запищели със смъртоносните си песни и мъже, жени и деца захванали да падат като покосена пшеница. Батачани отвътре и в църковния

двор, колкото можели се отбранявали, но тези две пространства били изпълнени от такова гъсто множество, че нямало възможност дори за юмручна самоотбрана. Само башибозушкият ятаган правел място, само той полагал тия човешки класове от мъже, жени и деца на земята както сърпът на жетварката полага класовете на гъстата нива. Наред с приглушените удари на ятаганите и с дивите гласове на касапите, от всяка

страна се донасяли детски отчаяни писъци, жаловитите гласове, печалните охкания и сърцераздирателните стенания на умиращите... Но първото впечатление скоро минало. Срещу неминуемото всеки противопоставил оная смирена готовност за смъртта, каквато е завещал в пример нашият Спасител, каквато се среща в житията на много почитани от Светата Църква светци. Риданията, стенанията и плаحوвете секнали като камбанен звън след зов за тревога. По четирите краища на калето (заградено пространство около същинския храм) се възцарила предсмъртна тишина, в която се слушали само ударите на ятагана, тежкото падане на обезглавените тела и тънките пискания на захвърлените или оставени без родители сукалчета. Дори болките не се чувствали сякаш така силно, дори и те сякаш замирали в смекчените сърца на мъчениците. Страданията на затворниците в храма били неописуеми! Цели три денонощия прекарвали те в това състояние. Силно спарения въздух, притискането, страхотиите и всички други адски мъки изнурили силите на мало и голямо, устата им засъхнали и пламнали в страшна жажда. Тъкмо тогава свирепата агарянска изобретателност изнамерила ново по-злостно мъчение и угасила у клетите страдалци и сетните искри на надежда за избавление. От прозорците почнали да хвърлят кошери с пчели, които ядовито забръмчали между тях и забождали жилата си в плътта им. Подир тях взели да хвърлят натопена в газ и запалена слама. Пчелите ги жилели, запалената слама горяла, пържела живите им още лица, гъстият дим ги давел, лютял им в очите, тровел ги...

Адът се издигнал от преизподнята и се настанил в Баташката черква. В това време свободно нахлули в храма най-отчаяните от башибозушката сган. Думите, с които наченали клането били: „Гиди москов гяурлар!“ Подир тях навлезли други, трети... - колкото можел да събере пътят на отворените кървави редове. Кръвта потекла, запръскала иконите на светците и се проливала върху телата на падналите и лежащите в несвяст.

Наред с клането, правели се и отвратителни подигравки с телата на убитите и се вършели такива грозотии, каквито само башибозушката кървава фантазия могла да измисли.

На 4 май се състояло последното клане на батачани. Ахмед – ага си послужил отново с измама: той заповядал да се направи списък на останалите живи жители на селото, на които уж правителството щяло да построи нови домове и да им повери приглеждането и прехраната на вдовиците и сирачетата. Заповедта се придружавала със заплахата, че който не се съобрази с нея и се скрие, ще бъде наказан със смърт. Съгласно това излезли всички остатъци подир многото кланета, и когато башибозуците отделили мъжете от жените и децата – оказало се, че те били само около триста души. Тогава Ахмед-ага се качил на коня си и с голяма част от башибозуците подбрал тристата мъже, та ги докарал до изгореното училище. Там ги изклали един по един на дървения мост на реката срещу училището. И тука, както и

у Богданови, по-напред ги събличали голи и сетне ги водели на дръвника. На всички телата падали от едната страна на моста, а главите от другата.

След потушаването на въстанието по почин на великите сили в Пловдив започнало разследване на престъпленията на неговите „усмирители”. Бидейки един от тях Ахмед – ага бил осъден на заточение в Диар Бекир, където не останал дълго. След подписването на Берлинския договор се завърнал в Барутин и заживял богато като търговец и стопанин на големи стада добитък. Но в Диар Бекир той се бил заразил от проказа. През 1881 г. коварната болест го съборила на легло и постепенно го превърнала в куп изгнило месо. И тъй, той умрял в мъки, сам изоставен от всички, дори и от семейството си.

А хилядите Баташки новомъченици наследили вечното и нетленно богатство на Царството Божие, откъдето се молят за нас, техните бедни откъм вяра и добри дела, техни сънародници, но почитащи с любов и признателност светлата им памет.

Съставител: Иван Николов

На снимките: 1) Марга Горанова, оцеляла от Баташкото клане. До нея с кости е написано "Останки от 1876". Снимката е направена от учителя Койчо Христов Карагитлиев през 1927 г.

2) Една от най-ранните снимки на Баташката църква

Източник: dveri.bg, публикация от 01 април, 2011 г.

2022 г.